

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

С. А. Шевцова, к. т. н., доц., Д. В. Атландерова, студ.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, ризик, інвестиції

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань для сучасної України є підвищення конкурентоспроможності економіки, що визначає не лише рівень ефективності галузей і підприємств, а й рівень добробуту населення, якого досягнуто або може бути досягнуто в країні.

З іншого боку, конкурентоспроможні галузі і підприємства мають порівняно вищий рівень дохідності (рентабельності), що не лише забезпечує їх життєдіяльність і розвиток, а також є одним з основних факторів інвестиційної привабливості. Підтвердженням цього може бути досвід розвинутих країн світу, де акумулюється близько 70 % прямих іноземних інвестицій. Саме ці країни є найбільшими імпортерами капіталу. Отже, існує тісний зв'язок між конкурентоспроможністю, інвестиціями та економічним зростанням. Водночас конкурентоспроможність є важливою вимогою сучасного глобалізованого світу і основним критерієм розвитку відкритої економіки. Рівень конкурентоспроможності визначає також конкурентні переваги та світогосподарські позиції країни.

Аналіз публікацій. Дослідженню чинників формування та підвищення конкурентоспроможності економіки та окремих її галузей присвячені праці вітчизняних та зарубіжних учених: В. Адріанова, В. Андрущенко, В. Базилевича, С. Буковинського, А. Гальчинського, В. Гейця, Я. Жаліло, І. Лютого, Ю. Пасічника, М. Портера, Р. Футхудинова та інших. Конкурентоспроможність країни в першу чергу залежить від факторів, які найбільше впливають на розвиток економічної діяльності, – кількості та якості наявних у країні ресурсів (людських, природних, інфраструктурних, технологічних, інформаційних, культурних тощо). Проте не лише фактори виробництва є визначальними. Багато країн, які до свого часу не мали достатньо ресурсів, зокрема Німеччина, Японія, Південна Корея, Фінляндія, досягли значних успіхів у своєму розвитку, що до певної міри спростовує цю тезу. На думку М. Портера, не менш важливими факторами конкурентоспроможності країни є також ефективність дій уряду, який розпоряджається цими ресурсами, продуктивність, яка забезпечується людськими ресурсами й зумовлює рівень заробітної плати та продуктивність (ефективність) використання капіталу, що визначає дохід, отриманий його власниками [1].

Метою статті є визначення рівня конкурентоспроможності окремих видів економічної діяльності в Україні як фактора їх інвестиційної привабливості.

Виклад матеріалу. Світовий досвід показує, що навіть у розвинутих країнах не всі галузі мають достатній рівень конкурентоспроможності, що зумовлено, насамперед, обмеженістю ресурсів. Основними факторами, які визначають привабливість галузі, М. Портер вважає вплив покупців і постачальників, загрозу появи нових продавців (конкурентів), а також нових продуктів-замінників або послуг-замінників.

Поява нових гравців (конкурентів) на ринку значною мірою залежить від вхідних бар'єрів – юридичних (ліцензії, дозволи, патенти та ін.) та економічних (розмір первинного капіталу, цінова політика вже працюючих підприємств тощо) і вже потім – від внутрішньогалузевої конкуренції.

Цілком природно, що нові гравці прагнуть увійти до більш конкурентоспроможних, із вищим рівнем дохідності галузей, які є інвестиційно привабливими. Якщо припустити наявність однакових умов уходження до всіх галузей економіки, то нових гравців (конкурентів) буде більше в тих галузях, які привабливіші для вкладання капіталу. Тому інвестиції, будучи одним з основних чинників економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та розвитку країни, є також фактором, що може спричинити структурні зрушення у складових макроекономічної системи, надаючи можливості для інтенсифікації функціонування пріоритетних і гальмуючи зростання інших галузей, що зумовлює перелив капіталу з одних галузей в інші.

Загалом поняття конкурентоспроможності можна охарактеризувати як властивість об'єкта повніше задовольняти певну конкретну потребу порівняно з аналогічними об'єктами даного ринку. На рівні країни – це здатність її економіки в умовах вільної торгівлі виробляти товари і

послуги, що відповідають вимогам світового ринку, реалізація яких підвищує добробут країни й окремих її громадян. На мікрорівні конкурентоспроможність визначається перевагами підприємств порівняно з іншими підприємствами цієї ж галузі всередині країни або за її межами, тобто їх здатністю виробляти конкурентоспроможні на конкретному ринку товари або послуги, а також перевагами самого виробленого товару, який може витримати конкуренцію з аналогічними товарами на даному ринку. Показник конкурентоспроможності країни є узагальнювальними і характеризується комплексністю та багатовимірністю, оскільки поєднує в собі індикатори оцінки конкурентоспроможності галузей, підприємств і товарів.

Конкурентоспроможність галузі передбачає отримання підприємцем (власником капіталу) максимального доходу (прибутку) за мінімального рівня ризику. Критеріями конкурентоспроможності галузі та її інвестиційної привабливості є рівень рентабельності та галузевого ризику.

Галузевий ризик визначає стабільність галузі, її гнучкість. Він тісно пов'язаний із стадією життєвого циклу галузі (народження, зростання, зрілість, спад), схильністю до циклічних коливань та власне специфікою самої галузі, скажімо, сезонністю виробництва, часом обороту капіталу тощо. Цілком природно, що інвестор віддаватиме перевагу зрілим або молодим (зростаючим) галузям, які менше схильні до коливань.

Оцінюючи галузевий ризик, потенціальний інвестор має змогу визначити ймовірність втрат унаслідок змін в економічному стані галузі.

За результатами оцінки галузей національної економіки в Україні у 2001 – 2008 рр. встановлено, що найбільш конкурентоспроможними були добувна промисловість та фінансова діяльність, які мали високий рівень дохідності за помірною ризику.

Привабливими для інвесторів були:

- хімічна та нафтохімічна промисловість (середньорічний темп приросту інвестицій за період з 2000 – 2008 рр. склав 20 %);
- металургійне виробництво (16 %);
- виробництво коксу та продуктів нафтопереробки (6 %);
- машинобудування (8 %);
- будівництво (16 %);
- операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг, надання послуг підприємцям (17 %).

Але в умовах кризи 2009 – 2010 рр. відбулося зниження обсягів інвестицій в основний капітал у національній економіці майже на 35 % порівняно з 2008 роком. У наслідок кризи скоротився обсяг інвестування галузей переробної промисловості (на 16 % порівняно з 2008 р.), будівництва – на 31, фінансової діяльності – на 32 % [2].

Найменш конкурентоспроможною в економіці України залишається легка промисловість, оскільки, незважаючи на низький ризик, вона не дохідна, що значною мірою зумовлено конкурентним тиском із боку іноземних виробників.

Оцінюючи конкурентоспроможність аграрного сектора, слід ураховувати стійкий попит на його продукцію та життєву необхідність. З огляду на зростання населення Землі, активізацію процесу урбанізації та обмеженість сільськогосподарських угідь є підстави говорити про великі потенціальні можливості розвитку аграрного виробництва та його інвестиційну привабливість. З іншого боку, сільськогосподарське виробництво має свої особливості, пов'язанні із специфікою галузі, зокрема залежністю від природно-кліматичних факторів та біологічних організмів, сезонним характером діяльності, що зумовлює значні коливання доходів та високі ризики. Як свідчать статистичні данні приріст інвестицій у сільське господарство за три роки (з 2008 по 2011 р.) становив лише 7, 6 %. Водночас інвестиційно привабливими залишаються підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, у яких за середнього рівня рентабельності галузевий ризик є помірним.

Безумовно, повільний розвиток інвестиційних процесів та зниження конкурентоспроможності окремих видів економічної діяльності в останні роки є наслідком економічної та політичної нестабільності в країні.

Висновок. Отже, Україна, незважаючи на досить потужний потенціал та конкурентні переваги окремих галузей і підприємств (ДП «Антонов», ДП КБ «Південне» та ін.), не завжди повною мірою використовує наявні сприятливі чинники. Водночас стан багатьох галузей національної економіки, умови ведення бізнесу, стратегії розвитку більшості вітчизняних підприємств та інші фактори спричинили низьку конкурентоспроможність вітчизняних товарів. Як наслідок, у структурі товарного експорту переважають сировина і продукти первинної

обробки, а на українському ринку готової продукції значна частка належить товарам іноземного виробництва, що свідчить про технічне і технологічне відставання національної економіки.

З огляду на це вкрай необхідно на державному рівні цілеспрямовано створювати умови для реалізації конкурентних переваг як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку, збільшення ефективності національних підприємств, поліпшення якості продукції та розширення внутрішнього ринку на основі підвищення платоспроможного попиту населення. Основним пріоритетом розвитку країни має бути інвестиційно-інноваційна складова як основна умова конкурентоспроможної економіки.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Портер М. Е.** Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов. – М. : «Альпина Бизнес Букс» , 2005 – 452 с.
2. Наукова та інноваційна діяльність [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 339.137.2.:330.322.

Стан та проблеми конкурентоспроможності видів економічної діяльності в Україні / С. А. Шевцова, Д. В. Атландерова // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – Д. : ПДАБА, 2013. – № 3. – С. 46 – 49. – Бібліогр.: (2 назв).

Виконано оцінку рівня конкурентоспроможності окремих видів економічної діяльності в Україні.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, ризик, інвестиції.

Состояние и проблемы конкурентоспособности видов экономической деятельности в Украине / С. А. Шевцова, Д. В. Атландерова // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – Д. : ПДАБА, 2013. – № 3. – С. 46 – 49. – Бібліогр.: (2 назв.).

Проведена оцінка рівня конкурентоспроможності окремих видів економічної діяльності в Україні.

Ключевые слова: конкурентоспособность, инвестиционная привлекательность, риск, инвестиции.

The state and problems of competitiveness of particular forms of economic activities in Ukraine / S. A. Shetsova, D. V. Atlanderova // Visnyk of Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture. – D. : PSACEA, 2013. – № 3. – P. 46 – 49. – Bibliogr.: (2 names).

The estimation of the competitiveness level of particular forms of economic activities in Ukraine.

Key words: competitiveness, investing attractiveness, venture, investments.